

ГАРСІЯ АЛЬВА ПРОТИ НІМЕЧЧИНИ (GARCIA ALVA v. GERMANY)

У справі «Гарсія Альва проти Німеччини»

Європейський суд з прав людини (перша секція), засідаючи палатою, до якої увійшли судді:

- пані Е. Палм (E. Palm), Голова Суду
- пані В. Томассен (W. Thomassen)
- п. Л. Феррарі Браво (L. Ferrari Bravo)
- п. Й. Касадеваль (J. Casadevall)
- п. Б. Жупанчич (B. Župančič)
- п. Т. Пантіру (T. Panțiru)
- п. Г. Юнг (H. Jung), суддя *ad hoc*
- а також Майкл О'Бойл (Michael O'Boyle), Секретар Суду,

після наради за зачиненими дверима 23 січня 2001 року постановляє таке рішення, ухвалене у зазначений день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа була передана до Суду громадянином Перу, п. Луїсом Антоніо Гарсія Альва (*Luis Antonio Garcia Alva*) (заявник) 25 листопада 1998 року та Європейською комісією з прав людини (Комісія) 9 грудня 1998 року. Справу розпочато за заявою (№ 23541/94) проти Німеччини, поданою до Комісії згідно з колишньою статтею 25 Конвенції про захист прав людини та основних свобод (Конвенція), заявником 4 січня 1994 року.

2. Заявника представляв п. М. Цігер (*M. Zieger*), адвокат, що практикує в Берліні, Німеччина. Уряд Німеччини (Уряд) представляла його уповноважена особа, пані Г. Фьольсков-Тіс (*H. Voelskow-Thies*), *Ministerialdirigentin*.

3. Справа стосується скарги заявника на те, що під час судового провадження з перевірки законності рішення про його запобіжне ув'язнення захисник за-

явника не мав доступу до матеріалів відповідного кримінального розслідування. Заявник посилався на пункт 4 статті 5 Конвенції.

4. 14 січня 1999 року колегія суддів Великої палати ухвалила, відповідно до пункту 4 статті 5 Протоколу № 11, узятото в поєднанні з пунктом 1 правила 100 і пунктом 6 правила 24 Регламенту Суду, що цю справу має розглянути палата, створена у складі однієї з секцій Суду. Згодом Голова Суду доручив розгляд справи першій секції. Зі складу цієї секції для розгляду справи (пункт 1 статті 27 Конвенції) було створено палату, як це передбачено пунктом 1 правила 26 Регламенту Суду. Пан Г. Ресс, суддя, обраний від Німеччини, відмовився від участі в засіданнях палати (правило 28). Тому, Уряд призначив п. Г. Юнга суддею *ad hoc* (пункт 2 статті 27 Конвенції та пункт 1 правила 29).

5. Заявник і Уряд подали зауваження стосовно суті справи (пункт 1 правила 59).

6. 12 жовтня 1999 року Суд (перша секція) ухвалив, відповідно до пункту 2 правила 59 (останнє речення) [*-in fine*], не проводити слухання у справі.

ЩОДО ФАКТІВ

I. КОНКРЕТНІ ОБСТАВИНИ СПРАВИ

7. Заявник — громадянин Перу, 1964 року народження, випускник навчального закладу з інформатики.

8. Певного дня (дату не зазначено) прокуратура Берліну розпочала розслідування стосовно заявника та інших осіб у зв'язку з підозрою щодо причетності до торгівлі наркотичними препаратами (*Handel mit Betäubungsmitteln*). У березні 1993 року, коли пана К. — якого ще в 1992 році було визнано винним у торгівлі наркотиками і засуджено до дванадцяти років ув'язнення — допитували як свідка у зв'язку з іншими розслідуваннями, той стисло розповів про свою злочинну діяльність у Німеччині, якою займався з 1991 року, назвавши при цьому прізвища кількох залучених до неї осіб, серед яких було прізвище заявника. Додаткову інформацію стосовно цього він надав під час допиту в Берліні наприкінці березня. Він, зокрема, розповів про випадок, коли заявник у квартирі в Берліні зберігав 16 кг кокаїну, і про чотири випадки, коли він зберігав 1,5 кг цього наркотику для третьої особи. Він також стверджував, що заявник двічі продавав кокаїн і йому.

9. 6 квітня 1993 року було розпочато попереднє розслідування стосовно заявника за підозрою у вчиненні правопорушень, передбачених Законом про наркотики (*Verstoß gegen das Betäubungsmittelgesetz*). Того ж вечора заявника заарештували.

10. Уранці 7 квітня 1993 року заявника допитали в органах поліції Берліна. Під час допиту його поінформували, що з огляду на показання, які дав свідок К.,

існують вагомі підстави для підозри, що в 1991 році він зберігав 22 кг кокаїну для п. А. С., що він сприяв і спонукав останнього до вчинення злочинів, пов'язаних з торгівлею наркотиками, і що він продав 40 г кокаїну свідкові — п. К. У зв'язку з цим заявник пояснив, яким чином він познайомився з п. А. С., і що він знав про його причетність до торгівлі наркотиками. Він також дав показання щодо причетності третіх осіб до цієї діяльності. Він заперечував звинувачення на його адресу з боку свідка, п. К.

11. Проте, 7 квітня 1993 року заявника припровадили до судді, що віддає розпорядження щодо тримання під вартою (*Haftrichter*), Тіргартенського районного суду м. Берліна (*Amtsgericht*), який, заслухавши заявника, виніс постанову про взяття його під варту (*Haftbefehl*).

12. У цій постанові зазначалося, що заявник підозрюється у торгівлі наркотиками, а саме: у 1991 році йому неодноразово постачав кокаїн (у загальній кількості 6 кг) п. А. С., стосовно якого тривають кілька кримінальних проваджень; з 16 по 18 грудня 1991 року він отримав ще кілька партій наркотику (у загальному підсумку — 16 кг); і в 1991 році він продав за ціною 3 000 німецьких марок дві партії кокаїну пану К. У постанові вказувалося на те, що підозра стосовно заявника ґрунтується на показаннях п. К., який у минулому був засуджений судом за наркоторгівлю і який нині фігурував у кількох справах, порушених у зв'язку з вчиненням нових злочинів. Заявника усно поінформували про зміст постанови про взяття його під варту.

13. 8 квітня 1993 року захисник заявника звернувся до Берлінської прокуратури (*Staatsanwaltschaft*) з клопотанням надати можливість ознайомитися з матеріалами кримінальної справи. Прокуратура надала захисникові копії показань, які заявник дав поліції та судді у справах затримання, копію протоколу обшуку житла заявника, а також копію постанови про взяття його під варту. Щодо інших документів, які містилися в матеріалах справи, клопотання захисника було, відповідно до статті 147 § 2 Кримінально-процесуального кодексу (*Strafprozeßordnung*), відхилено з посиланням на те, що таке ознайомлення суперечитиме меті розслідувань, які в цей час проводились.

14. Після цього заявник обрав своїм захисником п. Цігера, і той 4 травня 1993 року звернувся з таким саме клопотанням. Він також клопотав про перевірку судом законності запобіжного ув'язнення заявника (*Haftprüfung*). У зв'язку з цим 13 травня 1993 року прокуратура надіслала копію матеріалів розслідування, які стосувалися питань взяття під варту (тоді це був лише один том), до Тіргартенського районного суду м. Берліна.

15. 14 травня 1993 року прокуратура знову надіслала копії згаданих вище документів і, стосовно інших документів у матеріалах справи, відповіла, що поки що вона не може надати можливість для ознайомлення зі всіма документами з огляду на те, що це може завадити досягненню мети розслідування справ.

16. 27 травня 1993 року Тіргартенський районний суд м. Берліна, провівши усне слухання в присутності заявника, його захисника та в присутності проку-

рора, виніс постанову про подовження строку тримання заявника під вартою. Районний суд, взявши до уваги результати розслідувань — особливо, показання п. К., якого тим часом додатково допитали — визнав, що існує обґрунтована підозра щодо того, що заявник вчинив злочини, згадані в постанові про затримання, і що він також був причетний до організованої злочинної діяльності, пов'язаної з торгівлею наркотиками. У рішенні суду також зазначалося, що показання К. є досить детальними й переконливими. Ані заявникові, ані його захисникові доступу до протоколів допиту К. не надали.

17. 14 червня 1993 року Берлінський регіональний суд [-суд Федеральної землі Берлін] (*Landgericht*) відхилив апеляцію заявника (*Beschwerde*) стосовно цього рішення. Регіональний суд, який мав у своєму розпорядженні копії матеріалів розслідування, зауважив, що він не має повноважень розглядати скаргу заявника на відмову в повному доступі до цих матеріалів, і підтвердив існування ризику таємної змови з метою обману суду.

18. 15 липня 1993 року Берлінський апеляційний суд (*Kammergericht*) відхилив подальшу апеляцію заявника (*weitere Beschwerde*) на рішення від 14 червня 1993 року. Апеляційний суд зауважив, що усна інформація, надана заявникові стосовно показань свідка К., достатнім чином забезпечує йому можливість ефективно здійснювати свій захист. Щодо посилання заявника на пункт 4 статті 5 Конвенції та на рішення Європейського суду з прав людини у справі Ламі (*Lamy*), апеляційний суд зазначив, що справа заявника відрізняється тим, що доступ до матеріалів розслідування повністю не виключається, і що в доступі відмовлено лише в тій мірі, наскільки цього вимагають законні інтереси ефективного кримінального переслідування правопорушників. Апеляційний суд підтвердив існування ризику таємної змови. Рішення апеляційного суду ґрунтувалося на змісті копій матеріалів, які були підготовлені прокуратурою для цілей апеляційного провадження і які були надіслані до зазначеного суду 7 липня 1993 року.

19. 9 серпня 1993 року заявник подав конституційну скаргу (*Verfassungsbeschwerde*) до Федерального конституційного суду (*Bundesverfassungsgericht*). Крім того, захисник звернувся до прокуратури з клопотанням про те, щоб йому зачитали або якимсь іншим чином його ознайомили з тими показаннями свідка К., на яких ґрунтувалися обвинувачення стосовно заявника. Як свідчить запис від 12 серпня 1993 року у матеріалах справи, прокуратура виявилася неготовою надати повний доступ до згаданих документів, оскільки протоколи допиту свідка К. містили інформацію стосовно інших підозрюваних та інших розслідувань, в яких ще не були здійснені арешти та обшуки.

20. 13 серпня 1993 року захисник заявника здобув копії протоколів допиту свідка К. у частині, якою вони стосувалися заявника. Ті показання у цих протоколах, які стосувалися інших осіб, були замазані чорною фарбою.

21. 23 серпня 1993 року захисник знову звернувся з клопотанням про надання повного доступу до згаданих матеріалів, оскільки неможливо було зрозу-

міти, про що йдеться в надісланих йому копіях, через замазані чорною фарбою місця. Він також вимагав подальшого розслідування. 25 серпня 1993 року клопотання про надання повного доступу до цих матеріалів було відхилено. Слідчі заходи, яких вимагав захисник, були проведені.

22. 13 вересня 1993 року прокуратура поінформувала захисника заявника про те, що вже немає підстав для відмови в наданні можливості ознайомитися з усіма документами, про які йдеться, і про цей факт також повідомили Федеральний конституційний суд. У зв'язку з цією новою обставиною, Федеральний конституційний суд поцікавився, чи має заявник намір підтримувати свою конституційну скаргу. Заявник відповів стверджувально. Адвокати заявника надали доступ до зазначених матеріалів 17 вересня 1993 року.

23. 27 жовтня 1993 року Федеральний конституційний суд вирішив не розглядати конституційну скаргу заявника.

24. 12 липня 1994 року суд визнав заявника винним у сприянні торгівлі наркотиками з огляду на факт зберігання ним 16 кг і 6 кг кокаїну і засудив його до чотирьох років ув'язнення. Час, який він провів у запобіжному ув'язненні, було враховано при призначенні міри покарання. Рішення набрало статусу остаточного.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

25. Стаття 112 (та наступні після неї) Кримінально-процесуального кодексу (*Strafprozeßordnung*) стосується арешту й затримання особи у зв'язку з обґрунтованою підозрою щодо вчинення нею правопорушення. Згідно зі статтею 112, запобіжне ув'язнення затриманого може здійснюватися у разі, якщо існує обґрунтована підозра щодо вчинення ним кримінального злочину і якщо існує підстава для взяття його під варту — наприклад, ризик його переховування від правосуддя або ризик змови. Стаття 116 регулює питання відстрочки виконання постанови про взяття особи під варту.

26. Згідно зі статтею 117 Кримінально-процесуального кодексу, особа, яка перебуває у запобіжному ув'язненні, може у будь-який час вимагати перевірки судом законності рішення про взяття її під варту. Усне слухання проводиться на відповідне клопотання особи, яка перебуває у запобіжному ув'язненні, або за власною ініціативою суду, якщо суд так вирішить (стаття 118, § 1). Якщо на усному слуханні суд визнає постанову про взяття під варту законною, особа, яка перебуває у запобіжному ув'язненні, має право на нове усне слухання лише після того, як загальна тривалість її перебування під вартою склала три місяці і якщо з моменту останнього усного слухання минуло два місяці (стаття 118, § 3). Згідно зі статтею 120, постанова про взяття під варту має бути скасована, якщо підстав для тримання особи під вартою вже немає або якщо подальше тримання її під вартою видається непропорційним. Рішення про будь-яке подовження запобіжного ув'язнення особи після спливу перших шести місяців має ухвалюватися апеляційним судом (статті 121–122).

27. Стаття 137 (та наступні після неї) Кримінально-процесуального кодексу стосується судового захисту особи, обвинуваченої у вчиненні кримінального злочину — зокрема, йдеться про вибір нею захисника або призначення офіційного захисника. Згідно зі статтею 147, § 1, захисник має право ознайомитися з матеріалами, які передані на розгляд суду першої інстанції або які мають бути передані до суду першої інстанції у випадку пред'явлення обвинувального акту, а також має право ознайомитися з речовими доказами. Пункт 2 цієї статті передбачає можливість відмови в доступі до частини або до всіх матеріалів розслідування або до речових доказів на період, поки не завершено попереднє розслідування, якщо такий доступ може загрожувати меті розслідування. Поки триває попереднє розслідування, рішення щодо можливості надання доступу до матеріалів розслідування має приймати прокурор; у подальшому таке рішення приймається головою суду першої інстанції (стаття 147 § 5). Законом про внесення поправок до Кримінально-процесуального кодексу (*Strafverfahrensänderungsgesetz*, BGBl. 2000, I, с. 1253), який набрав чинності з 1 листопада 2000 року, згадане положення змінено і тепер воно, зокрема, передбачає, що обвинувачений, який перебуває під вартою, має право вимагати перевірки судом законності рішення прокуратури про відмову в доступі до матеріалів розслідування.

28. Стаття 151 (та наступні після неї) Кримінально-процесуального кодексу регулює питання кримінального переслідування та підготовки обвинувального акту. Згідно зі статтею 151, судові провадження у справі має порушуватись на підставі обвинувального акту. Згідно зі статтею 152, обвинувальний акт подається прокуратурою, яка — якщо не передбачено інше — зобов'язана розслідувати будь-який кримінальний злочин у разі існування достатніх підстав для підозри.

29. Попередні розслідування здійснюються прокуратурою відповідно до статей 160 і 161 Кримінально-процесуального кодексу. На підставі результатів таких розслідувань прокуратура, керуючись статтею 170, вирішує, чи пред'являти обвинувальний акт, чи припиняти провадження.

30. Згідно зі статтею 103 (1) Конституції Німеччини (*Grundgesetz*), кожна особа, що задіяна у здійснюваному в суді провадженні, має право бути заслуханою цим судом (*Anspruch auf rechtliches Gehör*).

Федеральний конституційний суд (*Bundesverfassungsgericht*) вважає, що цей принцип вимагає від суду обґрунтовувати своє рішення лише на тих фактах і доказових матеріалах, стосовно яких сторони можуть дати своє пояснення. У справах, в яких здійснюються затримання й запобіжне ув'язнення, постанови про взяття під варту та всі судові рішення про подовження чинності такого заходу мають ґрунтуватися лише на тих фактах і доказах, про які обвинуваченому було відомо раніше і стосовно яких він може дати своє пояснення (Федеральний конституційний суд, рішення від 11 липня 1994 року (NJW 1994, 3219) разом з посиланнями на інші джерела).

У згаданому вище рішенні Федеральний конституційний суд зазначив, що після взяття обвинуваченої особи під варту вона має бути поінформована про зміст постанови про взяття її під варту і негайно припроваджена до судді, який при проведенні допиту має повідомити її про всі відповідні докази, на яких ґрунтується обвинувачення, а також про докази на її користь. Крім того, під час подальшого розгляду судом законності тримання під вартою суд має заслухати обвинуваченого і, тією мірою, якою це не зашкодить розслідуванню, довести до його відома відповідні результати, отримані на даному етапі розслідування. У деяких випадках така усна інформація може виявитися недостатньою. Якщо факти й докази, на яких ґрунтується рішення стосовно тримання під вартою, неможливо або вже неможливо повідомити усно, мають бути використані інші засоби інформування обвинуваченого — наприклад, надання йому можливості ознайомитися з матеріалами відповідного провадження (*Akteneinsicht*). З іншого боку, під час триваючого попереднього розслідування допускаються законодавчо передбачені обмеження стосовно доступу обвинуваченого до таких матеріалів, якщо цього вимагають інтереси ефективного проведення кримінального розслідування. Однак, навіть незважаючи на те, що триває таке розслідування, обвинувачений, який перебуває в запобіжному ув'язненні, має право на доступ до відповідних матеріалів через свого адвоката, в разі і в тому обсязі, наскільки така інформація у матеріалах може вплинути на його позицію при розгляді судом законності тримання під вартою, коли усна інформація видається недостатньою. Якщо у таких справах прокуратура, відповідно до статті 147, § 2, Кримінально-процесуального кодексу, відмовляє в доступі до певних документів у матеріалах розслідування, тоді суд, який здійснює такий контроль законності, не може ґрунтувати своє рішення на таких фактах і доказах і, у разі необхідності, має скасувати постанову про взяття під варту (Федеральний конституційний суд, *loc. cit.*).

ПРОВАДЖЕННЯ В КОМІСІЇ

31. Пан Гарсія Альва подав заяву до Комісії 4 січня 1994 року. Посилаючись на пункт 4 статті 5 Конвенції, він скаржився на те, що йому відмовили в доступі до матеріалів розслідування, якого він вимагав у зв'язку з перевіркою судом законності його запобіжного ув'язнення. Він також стверджував, що на порушення пункту 2 статті 5 його негайно не поінформували про висунуті проти нього обвинувачення. Крім того, він скаржився на умови тримання його під вартою.

32. 10 квітня 1997 року Комісія оголосила прийнятною скаргою, подану з посиланням на пункт 4 статті 5, а решту частини заяви (№ 23541/94) визнала непринятною. У своїй доповіді від 17 вересня 1998 року (колишня стаття 31 Конвенції) вона висловила думку — 27 голосами проти 5 — що було допущено порушення пункту 4 статті 5.

ОСТАТОЧНІ ПОДАННЯ ДО СУДУ

33. У своєму письмовому поданні Уряд прохав Суд визнати, що Федеративна Республіка Німеччина не порушила своїх зобов'язань за Конвенцією.

34. Заявник просив Суд визнати, що були порушені права, які заявникові гарантує пункт 4 статті 5 Конвенції, і призначити йому, відповідно до статті 41 Конвенції, компенсацію за моральну шкоду та судові витрати.

ЩОДО ПРАВА

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 4 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

35. Заявник скаржився на провадження, в якому суд визначав законність тримання заявника під вартою. При цьому заявник посилався на пункт 4 статті 5 Конвенції, який проголошує:

«Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним».

A. Аргументи, які розглядав Суд

36. Заявник стверджував, що контрольно-наглядове провадження не було по-справжньому змагальним. Він указував на той факт, що постанова про взяття під варту містила головним чином посилення на показання іншого підозрюваного, п. К., на яких ґрунтувалася підозра стосовно заявника. На його думку, короткий виклад інформації стосовно висунутих проти нього обвинувачень і документи з матеріалів розслідування, ознайомитися з якими дозволили його захисникові, не забезпечували достатнього підґрунтя для ведення ним свого захисту. Без повного доступу до цих матеріалів і всього тексту зібраних показань його захисник не міг піддати сумніву достовірність слів п. К. та здійснювати захист заявника у зв'язку з підозрою щодо торгівлі наркотиками.

37. На думку Уряду, пункт 4 статті 5 не передбачав загального права особи, яка перебуває в запобіжному ув'язненні, або її захисника уважно вивчати матеріали розслідування, яке проводиться проти неї. Завдання полягало в тому, аби відповідна особа мала можливість ефективно здійснювати свої права, і це могло забезпечуватися різними шляхами.

У цій справі заявник та його захисник були повністю поінформовані про обвинувачення, про час і місце, в яких були вчинені стверджувані правопорушення — цю інформацію, в обсязі, в якому вона була відома на тому етапі, було доведено до відома заявника під час його допиту і її було зазначено в по-

станові про взяття його під варту. До того ж, завдяки доведеній до відома заявника інформації, він та його захисник також знали про основну суть тих частин показань, які К. давав 17 і 30 березня 1993 року і які служили підставою для обвинувачень проти заявника та для винесення постанови від 7 квітня 1993 року про взяття його під варту. Крім того, копії як постанови про взяття під варту, так і протоколу показань заявника вже були надані першому захисникові заявника у квітні 1993 року (див. пункт 13 вище). Формулювання обвинувачень також не були настільки складними, щоб не можна було б обійтися лише усним повідомленням фактів та основних доказів.

Щодо відмови в доступі до матеріалів розслідування, це пояснюється тим фактом, що розслідування стосовно заявника становило частину складного ряду проваджень, здійснюваних стосовно кількох обвинувачених у причетності до колумбійських мафіозних структур. Особливо у такій справі, як ця, де існував ризик знищення доказів, необхідно було скористатися можливістю відмови у доступі до матеріалів розслідування обвинуваченому та його захисникові, аби вони не змогли справити вплив на інших свідків. Матеріали розслідування стосовно заявника містили посилення як на слідчі заходи, проведення яких ще передбачалося в його справі, так і на заходи, які планувалися в аналогічних справах стосовно інших обвинувачених.

38. Комісія, в основному, поділяла позицію заявника. Вона зазначила, що, враховуючи значущість, яку в контрольно-наглядовому провадженні мали показання К., заявникові або його захисникові необхідно було надати можливість прочитати їх повністю, аби вони мали змогу належним чином підготувати відповідне спростування.

В. Оцінка Суду

39. Суд нагадує, що затримані особи або особи, які перебувають під вартою, мають право на судовий контроль стосовно рішень про застосування до них таких заходів, і в такому провадженні суд має перевірити процесуальні та матеріально-правові умови, дотримання яких становить суть «законності» — у розумінні Конвенції — позбавлення їх свободи. Це означає, що компетентний суд має розглянути «не лише дотримання процедурних вимог, встановлених національним законом, але й обґрунтованість підозри, на підставі якої було здійснено арешт, та законність мети здійснення арешту та подальшого тримання під вартою».

Суд, який розглядає апеляцію стосовно тримання під вартою, повинен забезпечити гарантії судової процедури. Провадження має носити змагальний характер і обов'язково має забезпечувати для сторін, прокурора та затриманої особи «рівність у процесуальних засобах». Рівність процесуальних засобів не забезпечується, якщо захисника позбавляють доступу до тих документів у матеріалах розслідування, без ознайомлення з якими він неспроможний ефективно оспорювати законність тримання його клієнта під вартою. У випадку,

коли йдеться про тримання особи під вартою, яке належить до сфери застосування підпункту с) пункту 1 статті 5, має бути проведено судове засідання (див., зокрема, рішення у справі «Ламі проти Бельгії» (*Lamy v. Belgium*) від 30 березня 1989 року, серія А, № 151, с. 16–17, п. 29; та у справі «Ніколова проти Болгарії» (*Nikolova v. Bulgaria*) [GC], № 31195/96, п. 58, ECHR 1999-II).

Ці вимоги впливають з права на змагальний судовий процес, яке гарантує стаття 6 Конвенції і яке означає, що і стороні обвинувачення, і стороні захисту у кримінальній справі має бути надана можливість ознайомитися із зауваженнями й доказами, поданими до суду протилежною стороною. У своїй практиці Суд визначив, що з тексту статті 6 — і особливо з автономного змісту, який слід давати поняттю «кримінальне обвинувачення» — випливає певна застосовність цього положення до досудових проваджень (див. рішення у справі «Імбріосція проти Швейцарії» (*Imbrioscia v. Switzerland*) від 24 листопада 1993 року, серія А, № 275, с. 13, п. 36). Отже, це означає, що, з огляду на ті серйозні наслідки, які має позбавлення свободи для основних прав відповідної особи, провадження, здійснюване у світлі пункту 4 статті 5 Конвенції, має, у принципі, також відповідати — тією мірою, якою це можливо забезпечити за існуючих обставин триваючого розслідування — основним вимогам справедливого судового розгляду і, зокрема, забезпечувати право на змагальну процедуру. Хоча існують різні способи задоволення такої вимоги за допомогою національного закону, яким би не був обраний спосіб, він має забезпечувати інформування сторони про подання зауважень опонентом та наявність у цієї сторони реальної можливості дати свої відповідні пояснення (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Брандштеттер проти Австрії» (*Brandstetter v. Austria*) від 28 серпня 1991 року, серія А, № 211, с. 27, п. 67).

40. У справі, яку розглядає Суд, при взятті заявника під варту його поінформували в загальних рисах про підстави для підозри та про докази проти нього, а також про підстави для взяття його під варту. На клопотання захисника, стороні захисту надали можливість ознайомитися з копіями показань, які заявник давав поліції та судді у справах затримання, з протоколом обшуку житла заявника та з постановою про взяття його під варту, але на цьому ж етапі прокурор відхилив клопотання заявника про надання йому можливості ознайомитися з матеріалами розслідування та, зокрема, з письмовими показаннями п. К., посилаючись на те, що ознайомлення з цими документами може завадити досягненню мети розслідування справ.

Тіргартенський районний суд м. Берліна, зі свого боку, дійшов висновку про існування обґрунтованої підозри щодо вчинення заявником згаданих правопорушень. Такий висновок був сформульований на підставі змісту матеріалів розслідування — значну частину яких становили показання п. К. — та на підставі подань сторін. У червні і липні 1993 року відповідні апеляції заявника були відхилені Берлінським регіональним судом та Берлінським апеляційним судом, які також мали у своєму розпорядженні копію матеріалів розслідування.

41. Таким чином, є очевидним, що зміст матеріалів розслідування та, зокрема, показань п. К. відіграли ключову роль в ухваленні районним судом рішення про подовження запобіжного ув'язнення заявника. Разом з тим, незважаючи на те, що на тому етапі прокурор і районний суд знали, про що саме йдеться в цих матеріалах, заявника чи його захисника про точний їхній зміст тоді не проінформували. Внаслідок цього жоден з них не мав можливості відповідним чином оспорити факти, на які посилався прокурор і районний суд — і, зокрема, піддати сумніву достовірність чи переконливість показань п. К., який мав у минулому судимість і фігурував у ряді розслідувань в інших справах стосовно торгівлі наркотиками.

Насправді, як це зазначав Уряд, у постанові про взяття заявника під варту містилися деякі конкретні відомості про факти, на яких ґрунтувалася підозра стосовно заявника. Однак інформація, наведена у такий спосіб, була лише повідомленням про факти в інтерпретації їх районним судом на підставі тієї всієї інформації, яку йому надала для ознайомлення прокуратура. На думку Суду, обвинувачений навряд зможе належним чином оспорити достовірність такого повідомлення, якщо йому невідомі докази, на яких воно ґрунтується. Це означає, що обвинуваченому необхідно надати достатні можливості для ознайомлення з показаннями та іншими доказами, що лежать в їх основі — наприклад, з результатами поліцейських та інших розслідувань. При цьому такі можливості мають надаватися незалежно від того, чи може обвинувачений довести, що докази, до яких він вимагає отримати доступ, мають значення для його захисту.

42. Суд бере до уваги те, що прокурор відмовив у наданні запитуваного доступу до документів у матеріалах розслідування з огляду на статтю 147, § 2, Кримінально-процесуального кодексу, посилаючись на те, що такий доступ може зашкодити успіху триваючих розслідувань, які, за його словами, були надзвичайно складними і стосувалися великої кількості інших підозрюваних (див. пункти 13 і 19 вище).

Суд погоджується з необхідністю забезпечення ефективності проведення кримінальних розслідувань, у зв'язку з чим іноді частину інформації, зібраної під час розслідування, необхідно зберігати в таємниці, аби не допустити фальсифікації доказів підозрюваними та зриву ними процесу здійснення правосуддя. Але така законна мета не може досягатися за рахунок суттєвих обмежень щодо прав сторони захисту. Тому інформація, яка має суттєве значення для оцінки законності тримання під вартою, має бути надана належним чином для ознайомлення адвокату підозрюваного.

43. За цих обставин та з огляду на важливість мотивування берлінських судів стосовно змісту матеріалів розслідування і, зокрема, стосовно показань п. К., які заявник не мав можливості відповідним чином оспорити, оскільки їх не було доведено до його відома, здійснюване в цих судах провадження з перевірки законності запобіжного ув'язнення заявника не відповідало гарантіям пункту 4 статті 5. Отже, було допущено порушення цього положення.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

44. Згідно зі статтею 41 Конвенції,

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

А. Моральна шкода

45. Заявник вимагав відшкодування моральної шкоди у розмірі 25 440 німецьких марок — тобто, 160 марок за кожний з 159 днів запобіжного ув'язнення, під час якого йому відмовляли в доступі до матеріалів розслідування.

46. Уряд цю вимогу не коментував.

47. Суд зазначає, що неможливо визначити, була б чи ні постанова про взяття заявника під варту скасована одним з відповідних берлінських судів, якщо б не було порушення пункту 4 статті 5. Щодо твердження заявника про те, що через відсутність належних процесуальних гарантій під час його запобіжного ув'язнення, він перебував у стані фрустрації, Суд вважає, що за конкретних обставин цієї справи висновок про наявність у ній порушення є достатньою сатисфакцією (див. згадане вище рішення у справі Ніколової (*Nikolova judgment*), с. 226, п. 76).

В. Судові витрати

48. Крім того, заявник вимагав компенсації судових витрат у розмірі 1 969,02 німецьких марок, які були витрачені у зв'язку з його юридичним представництвом у національних судах та в Європейському суді з прав людини.

49. Уряд не подав будь-яких зауважень стосовно цього питання.

50. Щодо судових витрат, понесених заявником у зв'язку зі своїм юридичним представництвом, Суд, оцінюючи розмір відшкодування у світлі принципу справедливості, присуджує заявникові 2 000 німецьких марок.

С. Відсотки у разі несвоєчасної сплати

51. За наявною у Суду інформацією, встановлена законом відсоткова ставка, чинна у Німеччині на день ухвалення цього рішення, становить 8,42 % на рік.

НА ЦИХ ПІДСТАВАХ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Постановляє*, що було допущено порушення пункту 4 статті 5 Конвенції.

2. *Постановляє*, що висновок про наявність у справі порушення сам по собі становить справедливую сатисфакцію за спричинену заявникові моральну шкоду.

3. *Постановляє*,

а) що держава-відповідач має виплатити заявникові у трьохмісячний строк компенсацію за судові витрати у розмірі 2 000 (двох тисяч) німецьких марок, з урахуванням будь-якого можливого відповідного податку на додану вартість;

б) що з цієї суми, зі спливом зазначених вище трьох місяців і до остаточного розрахунку, має сплачуватися проста відсоткова ставка у розмірі 8,42 % на рік.

4. *Відхиляє* решту вимог заявника стосовно справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою й повідомлено у письмовій формі 13 лютого 2001 року, відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Підпис: Елізабет Палм
Голова Суду

Підпис: Майкл О'Бойл
Секретар Суду